

RAZBOJNIŠTVO-NAČIN I METOD OTKRIVANJA IZVRŠILACA KRIVIČNOG DJELA

ROBBERY- MODUS AND METHODS OF DETECTION PERPETRATORS OF CRIMINAL ACTS

Almin Dautbegović

Elmedin Ahmić

Pravni fakultet Univerziteta u Travniku

SAŽETAK

Razbojništvo je delikt koji posebno negativno i osjetljivo djeluje na subjektivni i objektivni osjećaj sigurnosti u društvu. Metodika otkrivanja, razjašnjavanja i dokazivanja krivičnih djela razbojništva uslovljena je samom karakteristikom ovih delikata, i time se javlja kao model sui generis. Drugim riječima, metodika istraživanja razbojništva ima za cilj primjenu metoda kriminalističke taktike i tehnike u preveniranju, otkrivanju i razjašnjavanju krivičnih djela razbojništva. Na taj način, metodika istraživanja razbojništva posjeduje vlastite metode koje se apliciraju u postupku obezbjeđenja dokaza i otkrivanja krivičnog djela razbojništva i njegovog učinioca ili učinilaca.

Istraživanje krivičnog djela razbojništva i njegovo sudsko procesuiranje uslovljeno je poznavanjem krivičnog pravnog definisanja ove inkriminacije. Ovdje treba istaći, da je razbojništvo u krivičnom pravnom smislu složeno krivično djelo. Generalno posmatrajući, može se reći da krivično djelo razbojništva predstavlja nezakonito oduzimanje ili pokušaj da se oduzme pokretna stvar određene osobe protiv njene volje, uz korištenje sile ili prijetnje.

Ključne riječi: razbojništvo, imovina, sila, dokazivanje, istraživanje, prijetnja.

Key words: robbery, property, power, proving, research, threat.

ABSTRACT

The robbery offenses that are particularly sensitive and adversely affect the subjective and objective sense of security in society. Methods of detection, clarify and prove the crimes of robbery is conditioned by the characteristics of these offenses, and thus appears as a model sui generis. In other words, the methodology of research robbery aims to implement methods of criminal tactics and techniques in preventing, detecting and solving the crimes of robbery. In this way, the research methodology of robberies has its own methods that are applied in the process of providing evidence and discovery of the crime of robbery and the perpetrator or perpetrators.

The researchers crime of robbery and its judicial prosecution is conditioned by the knowledge of the criminal justice defining these offenses. Here it should be noted that the robbery in the criminal sense of the complex offense. Generally looking, it can be said that the offense of robbery is the unlawful seizure or attempt to seize movable certain people against their will, with the use of force or threats.

UVOD

Krivično djelo razbojništva iako primarno predstavlja kategoriju imovinskih delikata, istovremeno su i delikti nasilja, s obzirom na to da se nasilje kod razbojništva javlja kao psihički i fizički akt usmjeren prema žrtvi, u cilju sticanja određene imovinske koristi. Može se konstatovati, da je

krivično djelo razbojništva zbog svoje složene konstrukcije, tipični predstavnik nasilničkog kriminaliteta. (Glamočlija, 2008, str.123). Kada govorimo o podjeli ili klasifikaciji ovih krivičnih djela, polazimo od *locus delicti* (mjesto izvršenja). Prema tom kriteriju postoje: a) rezidencijalna (najčešće učinjena u stambenim prostorima, hotelskim sobama i sl.), b) komercijalna (najčešće se vrši u prodajnim objektima), c) ulična razbojništva (učinjena na različitim vrstama javnih površina); i d) razbojništva nad vozačima vozila (vrše se nad vozačima koji se nalaze na radnom mjestu ili ličnih automobila). U novije vrijeme se javljaju razbojništva učinjena s ciljem oduzimanja tuđeg motornog vozila. (Bennet; Hess, 2007, str.356). Također, posebnu kategoriju čine i oružana razbojništva, koja se javljaju kao jedna od najtežih djela, čime se ispoljava visok stepen društvene opasnosti. Kriminalistička obrada krivičnih djela razbojništva podrezumjeva poduzimanje općih operativno-taktičkih radnji, ali i anticipiranih radnji dokazivanja. Efikasnost poduzimanja operativno-taktičkih mjera i radnji kao kriminalističko-heurističke djelatnosti, koja je determinirana otkrivanjem i pronalaženjem relevantnih operativnih informacija, koje se javljaju kao dokaz i radnji dokazivanja, ovisi od poznavanja osnovnih oblika ispoljavanja, načina i sredstva učinjenja, te strukture učinioca. Iako je za ovo krivično djelo karakteristično postojanje različitih predmeta i tragova na mjestu učinjenja krivičnog djela, kao nosioca dokaznih informacija, njihovo pravovremeno pronalaženje, registrovanje, fiksiranje, ovisi od pravilne primjene kriminalističko-operativnih radnji i radnji dokazivanja, a posebno temeljitog provođenja uviđaja. Razbojništvo danas, nosi sva obilježja savremenog kriminaliteta, kao što su: masovnost, profesionalnost izvršilaca, dobra organizovanost, povratništvo u izvršavanju, uska specijalizacija po modus operandi, pokretljivost (mobilnost) kriminalaca, i sl.

POSEBNOSTI IZVRŠILACA RAZBOJNIŠTVA

Kod učinilaca razbojništava, a posebno oružanih, javljaju se drskost, beskrupuloznost i olaka upotreba vatrenog oružja, prilikom čega učinioci najčešće djeluju planski i organizovano. (Bošković, 1998, str.119). Za razbojništvo se može zaključiti da se radi o izuzetno opasnim krivičnim djelima, a u prilog ovoj konstataciji govori i podatak da Federalni istražni biro SAD, tretira krivično djelo razbojništva kao jedan od osam najopasnijih krivičnih djela, koje u ukupnoj strukturi američkog kriminaliteta participira u visokom procentu. Upravo je i ovo dokaz, da su izvršioци ovog krivičnog djela postigli visok stepen profesionalnosti, kako u svom razvoju i usavršavanju kroz modus operandi, tako isto se odlikuju sve većom društvenom prijetnjom i opasnošću za širu zajednicu, pa ako hoćemo i privredni sistem.

Razbojnici su drski, bezobzirni, često svirepi i podmukli, lukavi i perfidni, jedino je koristoljublje bitan element razbojništva. Razbojnici primjenjuju nasilje, a oni kada su naoružani u odnosu na svoje i apsolutni gospodari situacije, mogu da neograničeno raspolazu ne samo njihovom imovinom, već i njihovim životima. Dok lopov teži da neotkriven, u tajnosti, oduzme neku stvar i pobjegne, razbojnik je psihološki pripremljen da primjeni silu ili prijetnju, na izuzetno brutalan i svirep način. On je unapred spreman da se praktično suoči sa svojim žrtvama i da ih prinudi da mu predaju svoje dragocjenosti. On je u direktnom kontaktu sa njima, za razliku od lopova, koji striktno izbjegava da dođe u bilo kakav kontakt. Većini razbojništva prethodi saznanje o imovinskom stanju potencijalne žrtve, uz informacije o stepenu obezbjeđenosti objekta koji se napada, ili o uobičajenim navikama budućih žrtava.

Metodika istraživanja razbojništva posjeduje vlastite metode zbog specifičnosti ovog krivičnog djela, koje se apliciraju u postupku obezbjeđenja dokaza i otkrivanja

krivičnog djela razbojništva i njegovog učinioca ili učinilaca. Međutim, treba znati da pored svoje važne uloge u toku kriminalističke obrade, metodika istraživanja razbojništva, svoju primjenu nalazi i u toku provođenja istrage i glavnog pretresa.

Poseban značaj razbojnički napadi imaju zbog toga, jer se često nalaze na granici ubistva ili teške tjelesne povrede. Uočeno je da neki razbojnici s urođenom mješavinom brutalnosti i primitivnosti, pristupaju izvršenju djela s naklonošću ubistvu čak i u slučajevima koji unaprijed obećavaju mali plijen. Često je riječ o osobama s psihopatskom konstitucijom. Obilježja profesionalnih kriminalaca su: mobilnost, izbor ciljeva, pripreme i planiranje djela, korištenje savremenih sredstava veza i snažnih brzih vozila, visoko sofisticiranih sredstava izvršenja i tehnika bijega. (Modly, 1999, str.2).

KRIVIČNOPRAVNE ODREDNICE RAZBOJNIŠTVA

U okviru Krivičnog zakona Federacije BiH¹⁷⁵, u članu 289. st.1., propisan je osnovni oblik krivičnog djela razbojništva.¹⁷⁶ Ovo je osnovni oblik razbojništva, koji opisuje i definiše razbojništvo u njegovim osnovnim odrednicama, gdje učinilac kod upotrebe sile ili prijetnje pribavlja sebi ili drugom određenu imovinsku korist, te se za tu radnju propisuje kazna zatvora od jedne do deset godina. Ovom odredbom je opisan osnovni oblik razbojništva gdje

zakonodavac opisuje osnovne radnje kod izvršioca, koje su protupravne i kažnjive, a sve sa ciljem pribavljanja protupravne imovinske koristi. Iz odredbe čl.289. stav 2. vidljivo je, da zakonodavac predviđa kao teži oblik razbojništva¹⁷⁷ slučajeve kad je žrtvi nanesena teška tjelesna povreda, koja se može pripisati umišljaju učinitelja, direktnom, ili eventualnom. U slučaju te posljedice koja je rezultat umišljaja sa upotrebom oružja ili oruđa, s nanošenjem teške tjelesne posljedice, ne dolazi u obzir kvalifikacija razbojništva u sticaju s krivičnim djelom teške tjelesne posljedice, jer se tu radi o slučaju konzumpcije. Teži oblik djela iz stava 2. predstavlja i ako je djelo izvršeno u sastavu grupe ljudi. Iz krivičnog odredjenja, skupinu čine najmanje tri osobe. Riječ je o posebnom obliku zločinačkog udruženja, obično bez većeg stepena organizovanosti i povezanosti koja može biti povremena i slučajna. Za kvalificirani oblik ovog djela ne traži se ni prethodni dogovor, niti neki čvrsti sporazum između učinitelja, već je bitno da oni sudjeluju u izvršenju djela na način koji je po prirodi ovog djela potreban za ostvarivanje cilja razbojništva. Za ovaj oblik kvalificiranog razbojništva ne traži se postojanje prethodnog dogovora između grupe, jer do skupnog čina razbojništva može doći i ad hoc, trenutnom odlukom najmanje tri osobe, ali je nužno da svi djeluju skupno u vrijeme izvršenja djela. U stavu 3. člana 289.¹⁷⁸ KZ-a FBiH, zakonodavac je predvidio i najteži oblik

¹⁷⁵Krivični zakon FBiH, ("Sl. novine FBiH" br.36/03, 29.7. 2003., izmjene i dopune: 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 42/10.).

¹⁷⁶Krivični zakon FBiH, ("Sl. novine FBiH" br.36/03, 29.7. 2003., izmjene i dopune: 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 42/10.), čl.289.st.1.

(1) Ko upotrebom sile protiv neke osobe ili prijetnjom da će izravno napasti na njezin život ili organ oduzme tuđu pokretninu s ciljem da njenim prisvajanjem pribavi sebi ili drugom protupravnu imovinsku korist ili da je protupravno prisvoji, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

¹⁷⁷Krivični zakon FBiH, ("Sl. novine FBiH" br.36/03, 29.7. 2003., izmjene i dopune: 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 42/10.), čl.289.st.2.

(2) Ako je krivičnim djelom iz stava 1. ovog člana neka osoba s umišljajem teško tjelesno ozlijeđena, ili je to krivično djelo učinjeno u sastavu grupe ljudi, ili ako je upotrebljeno oružje ili opasno oruđe, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje pet godina.

¹⁷⁸Krivični zakon FBiH, ("Sl. novine FBiH" br.36/03, 29.7. 2003., izmjene i dopune: 37/03, 21/04, 69/04, 18/05 42/10.), čl.289. st.3.

(3) Ako je pri učinjenju krivičnog djela iz stava 1. ovog člana neka osoba s umišljajem usmrćena, učinitelj će se kazniti kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

razbojništva, za koji je propisao i najtežu kaznu. To je slučaj kad je pri izvršenju osnovnog djela razbojništva neka osoba s umišljajem lišena života. Prilikom upotrebe sile, ista može poprimiti različiti intenzitet i opseg, pa se može manifestirati i u lišenju života osobe, najčešće žrtve djela razbojništva. Ona je sredstvo za savladavanje otpora i kod razbojništva mora biti obuhvaćena umišljajem učinitelja. Krivično djelo razbojništva praćeno lišenjem života neke osobe je specijalan slučaj ubistva iz koristoljublja, a to ubistvo je obuhvaćeno posebnim, specijalnim propisom po načelu "lex specialis derogat legi generali" važi kvalifikacija po tom propisu, kako je definisano odredbom člana 289. stav 3. KZ-a FBiH.

Istraživanje krivičnog djela razbojništva i njegovo sudsko procesuiranje uslovljeno je poznavanjem krivičnopravne inkriminacije. Na ovom mjestu treba istaći, da je razbojništvo u krivičnopravnom smislu složeno krivično djelo. Sastoji se od dvije cijeline, koje su samostalna krivična djela (krađa i prinuda). (Pavišić; Grozdanić; Veić, 2007, str.546). Ovakvu kategorizaciju, prema kojoj su krivična djela razbojništva podjednako i istovremeno usmjerena protiv imovine i tjelesnog integriteta. Generalno posmatrajući, može se reći da krivično djelo razbojništva predstavlja nezakonito oduzimanje ili pokušaj da se oduzme pokretna stvar određenoj osobi protiv njene volje, uz korištenje sile¹⁷⁹ ili prijetnje.¹⁸⁰

¹⁷⁹ Pod silom kao elementom krivičnog djela razbojništva podrazumjeva se primjena fizičke snage prema nekoj osobi sa ciljem da se ova prinudi na neko činjenje ili ne činjenje koje dovodi do prouzrokovanja zabranjene posljedice, a to jeste, do ostvarenja krivičnog djela. Snaga koja se koristi može biti tjelesna ili mehanička, ali i neka druga vrsta (upotrebe neke toplotne ili zračne energije). Petrović B., Jovašević D. (2005). Krivično pravo Bosne i Hercegovine-opći dio. Pravni fakulteta Sarajevo.

¹⁸⁰ Pod prijetnjom se podrazumjeva stavljanje u izgled zla nekoj osobi, a koje je podobno da se utječe na volju osobe u cilju da ona donese odluku da preuzme, odnosno ne preduzme određenu radnju i time prouzrokuje zabranjenu posljedicu. Da bi

Radi se naime o krivičnom djelu koje ulazi u grupu krivičnih djela protiv imovine prema Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine, gdje se imovina javlja i kao sam objekat zaštite, a predmet krivičnog djela razbojništva može biti samo tuđa pokretna stvar.

U suštini, razbojništvo je brutalni akt nasilja iz koristoljublja. Zbog toga se razbojništvo svrstava među najteža krivična djela protiv imovine. Najčešći objekti napada razbojnika su: banke, pošte, trgovinske, stanične blagajne, ugostiteljski i turistički objekti, benzinske pumpe, kuće ili stanovi za koje se zna da se u njima nalazi novac, nakit i sl. Razbojništvo je dovršeno kada je dovršeno oduzimanje stvari, dok s druge strane pokušaj postoji kada je učinilac započeo radnju upotrebom sile ili prijetnje, a pri tome stvar nije oduzeta. Radi se o umišljajnom krivičnom djelu, kod kojeg umišljaj obuhvata svijest da se primjenjuje sila ili prijetnja. Kada je riječ o nanošenju teške tjelesne povrede, ukoliko je ona nanosena iz nehata, neće postojati krivično djelo razbojništva, već sticaj između ovog djela i teške tjelesne povrede učinjene iz nehata, dok u slučaju umišljajnog nanošenja lahke tjelesne povrede nema sticaja krivičnih djela, jer se tu radi o slučaju konzumpcije. Za postojanje težeg oblika ne traži se prethodni odgovor, niti neki čvrsti sporazum među učiniocima, već je samo bitno da oni sudjeluju u učinjenju krivičnog djela razbojništva.¹⁸¹

MODUSI ISTRAŽIVANJA KRIVIČNIH DJELA RAZBOJNIŠTVA

Primjena metodike istraživanja krivičnih djela razbojništva počinje od trenutka saznanja da je učinjeno ovo krivično djelo. Na osnovu indicija (lat. indicia-znak, značenje), može se sa sigurnošću zaključiti

prijetnja bila od značaja za krivičnu odgovornost učinioca, neophodno je da bude: ozbiljna, moguća, sadašnja i neotklonjiva. (Petrović i Jovašević, op.cit., str. 241).

¹⁸¹ Vijeće Evrope i Evropska komisija (2005a), op.cit., str.1667.; Modly D. (1999a), op.cit., str.17.

da krivično djelo postoji ili da nije izvršeno, da je određena osoba izvršilac ili saučesnik i da za krivičnu stvar postoje druge važne činjenice. Mnoga krivična djela naročito teška, izvršena su potajno, tako da niko nije primjetio počinioca, zbog toga su ovlaštene službene osobe organa unutrašnjih poslova upućeni jedino na prikupljanje indicija da bi se utvrdilo postojanje krivičnog djela, odnosno pronašao i otkrio počinitelj. Na osnovu indicija kao osnova sumnje, odnosno činjenica koje ukazuju na postojanje krivičnog djela, povezuju učinioca i određeno djelo. U tom slučaju, postupanje organa represije obuhvata nekoliko komponenti i to: izlazak na mjesto događaja, taktičko postupanje na mjestu događaja, provođenje istraživanja i provjeru postupaka istraživanja. Najvažnije je da se utvrdi modus operandi, kao polazna osnova kod istraživanja krivičnog djela razbojništva. Prilikom istraživanja ovih delikata postoji niz poteškoća uvjetovanih samom prirodom razbojništva koje se odnose na: a) mali broj materijalnih tragova na mjestu događaja, b) kratak vremenski period u kojem se razbojništvo izvršava otežava davanje opisa učinioca jer se oštećeni, u pravilu nalazi u specifičnom stanju šoka, i c) nasilnički karakter razbojništva zastrašuje oštećene te sprečava saradnju sa tijelima krivičnog progona.

U postupku otkrivanja i razjašnjavanja krivičnog djela razbojništva, ključnu ulogu ima poduzimanje mjera prvog zahvata, naročito mjera prve intervencije na mjestu događaja, s obzirom na to da je upravo poduzimanje ovih mjera uvjetuje dalji slijed otkrivanja krivičnog djela i utječe na konačan ishod postupka.¹⁸² Važno je naglasiti da se nakon prijavljenog krivičnog djela razbojništva najprije pristupa prikupljanju informacija o stvarnom postojanju krivičnog djela, odnosno da li se radi o fingiranju razbojništva, a potom slijede informacije koje su usmjerene na otkrivanje učinioca i eliminaciji kruga osumnjičenih osoba.

Poduzimanje tzv. mjera prve intervencije podrazumjeva radnje u koje spadaju najprije osiguranje mjesta događaja, potraga za učiniocem, prikupljanje obavjesti od građana, te uviđaj kao temeljna anticipirana radnja dokazivanja krivičnog djela. U ovoj fazi veoma je značajno osigurati mjesto događaja do dolaska uviđajnog tima, kako bi se sačuvali tragovi i predmeti od uništenja, promjena i kontaminacije. Kako je za krivično djelo razbojništva karakteristično postojanje predmeta i tragova kao nosioca dokaznih informacija, tokom uviđaja posebnu pažnju treba usmjeriti na pronalaženju i fiksiranje tragova i predmeta koji potječu od učinioca (tragovi papilarnih linija, krvi, stopala, dlake te razni drugi predmeti i stvari), tragovi na žrtvi, te tragovi koji se odnose na sredstvo učinjenja (razna oruđa, oružje, čahure, projektili itd.). (Modly, 1999, str.137). Ovo je posebno bitno, ako se ima u vidu činjenica da su svjedoci često skloni mijenjanju svojih iskaza, kao i to da su njihovi iskazi nerijetko nesigurni, u tom slučaju će od suštinske važnosti biti postojanje upravo materijalnih dokaza.

Prikupljanje informacija, najprije treba da se odnosi na način učinjenja i korištena sredstva učinjenja, broj učinilaca i njihov opis, uloge koje su imali u učinjenju djela, način ponašanja, pravac bijega itd. Ukoliko se na mjestu događaja pronađe i sam učinilac, njega treba odmah lišiti slobode i osigurati njegovu prisutnost, tom prilikom mora se izvršiti njegovo razdvajanje od drugih osoba. Sa osumnjičenom osobom također treba obaviti informativni razgovor, odnosno ispitivanje u toku istrage, poštujući pri tome procesna i kriminalističko-psihološka pravila koja se apliciraju kod vođenja razgovora i ispitivanje ove kategorije osoba. Koliko će se dugo provoditi kriminalistička obrada, i kakvi će biti njeni rezultati, ovisi o više faktora, gdje se posebno ističu: brzina i otkrivanje relevantnih činjenica, ponašanje učinioca, simultani kapacitet žrtve i svjedoka, istinitost i potpunost iskaza osoba, raspoloživi traseološki fond, mogućnost

¹⁸² Modly D., (1999a), op.cit.

vještaka, te profesionalnost i stručnost istražioca. Veliki broj razbojništava za primjer Kantona Sarajevo izvršen je i na ulici, odnosno kada su od građana uz prijetnju nožem ili primjenom fizičke snage otuđivani: torbe, mobitele i sl. U 80 % slučajeva izvršiocu su povratnici. Neki od tih povratnika izvrše više desetina razbojništava u toku samo jedne godine. (Korajlić, 2012, str.443-453).

Nakon što je provedena kriminalistička obrada, istražilac treba još jednom da provjeri da li su poduzete sve kriminalističko-operativne i dokazne radnje, te da li eventualno postoji potreba za daljim prikupljanjem informacija. Iz svega navedenog slijedi zaključak, da je za dokazivanje krivičnog djela razbojništva veoma važno provođenje temeljite kriminalističke obrade, kako bi se istražile okolnosti ovog krivičnog djela, otkrio učinilac, te došlo do prikupljanja relevantnih informacija i dokaza za pokretanje i vođenje krivičnog postupka.

ZAKLJUČAK

Razbojništvo je specifična vrsta imovinskog kriminaliteta sa elementima nasilja, koji se odlikuje svojim posebnostima od drugih imovinskih delikata, te je samim tim sve više predmet interesovanja građana i stručne javnosti. Ovim radom se ukazuje upravo na rasprostranjenosti i opasnosti ovih djela i njihovih izvršilaca. Razbojništvo je potrebno posmatrati, proučavati i analizirati u najširem društvenom smislu, uzimajući u obzir visok intenzitet nasilja prilikom izvršenja, težinu posljedica i osobine učinilaca. Posljedica, odnosno društvena opasnost djela nije primarno u imovinskoj šteti koja nastaje izvršenjem, nego u ponašanju izvršioca djela koji koristi prinudu, prijetnju ili napad na život i tijelo sa ciljem da oduzme stvar i istu zadrži. Krivična djela protiv imovine, su zaštićena i Ustavom BiH na način da je zagarantovano pravo vlasništva nad istom, koja proizilazi iz slobode i prava čovjeka i građanina.

Odatle je obaveza zakonodavca da štiti pravo vlasništva i krivičnim odredbama u slučaju kada ono bude ugroženo ili povrijeđeno. Zaštita je nužna krivičnopravna prisila prema onima koji se odluče napasti nečije vlasništvo kao temeljno pravo čovjeka zaštićeno ustavnim normama.

Ovu vrstu kriminaliteta danas prati izrazita profesionalnost i dinamičnost te razni pojavni oblici izvršenja ovih krivičnih djela, što otežava njihovo detektovanje, istraživanje i dokazivanje. U posljednje vrijeme kao izvršiocu ovih krivičnih djela često se pojavljuju maloljetnici, dok se u najvećem broju slučajeva radi o nepoznatim počiniteljima i višestrukim povratnicima koji su najčešće profesionalni kriminalci. Samo učešće profesionalnih kriminalaca u vršenju ovih krivičnih djela predstavlja jedan od temeljnih problema u otkrivanju i dokazivanju, te samim tim i suzbijanju ovog kriminaliteta.

5.LITERATURA

- [1] B. Glamočlija, Imovinski kriminalitet u teoriji i praksi. Beo Sing, Beograd, 2008.
- [2] W. Bennet, M.K. Hess, Criminal investigation-8th., Thomson Wadsworth Belmont, 2007.
- [3] M. Bošković, (1998). Kriminalistička-metodika I(drugo izmjenjeno i dopunjeno izdanje). Policijska akademija, Beograd, 1998.
- [4] D. Modly, *Metodika uvidaja*. Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo. 1999a.
- [5] B. Pavišić, V. Grozdanić, P. Veić, Komentar kaznenog zakona-treće izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine, Zagreb, 2007.
- [6] D. Modly, Metodika istraživanja razbojništva,FKN, Sarajevo, 1999.
- [7] N. Korajlić, Istraživanje krivičnih djela,Pravni fakultet Sarajevo, Sarajevo, 2012.

- [8] M. Babić, *Komentari krivičnih zakona u BiH*. Savjet/Vijeće Evrope, Sarajevo, 2005.
- [9] F. Bačić, *Neki kazneno pravni aspekti problematike organiziranog kriminaliteta*. HLJKPP. 1(1),6. Zagreb, 1999.
- [10] M. Jurčević, *Komentari krivičnih zakona u BiH*. Savjet/Vijeće Evrope, Sarajevo, 2005.
- [11] B. Petrović, D. Jovašević, *Krivično pravo II (Krivično pravo posebni dio)*. Pravni fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2005.
- [12] Z. Rajić, *Komentar krivičnih zakona u BiH*. Savjet/Vijeće Evrope, Sarajevo, 2005.
- [13] N. Srzentić, A. Stajić, Lj. Lazarević, *Krivično pravo Jugoslavije: Opšti dio (dvadeseto izdanje)*. Beograd, 1998. **Zakoni**
- [14] Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku BiH, (2003). Američko Udruženje pravnik(a) (ABA/CEELI). Sarajevo: Program za krivično pravo Sarajevo.
- [15] Krivični zakon BiH, ("Sl. glasnik BiH" br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07 i 8/10).
- [16] Krivični zakon FBiH, ("Sl. novine FBiH" br.36/03, 29.7. 2003., izmjene i dopune: 37/03 , 21/04, 69/04, 18/05 42/10.).